

Handleiding voor dekens bij strafrechtelijke doorzoeking

Februari 2018

Voorwoord algemeen deken

De algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten heeft tijdens zijn vergadering van 5 februari 2018 de herziene 'Handleiding voor deken bij doorzoeking' vastgesteld.

De algemene raad is dank verschuldigd aan de leden van de werkgroep die de totstandkoming van deze handleiding hebben gerealiseerd.

De werkgroep bestond uit:

- Mr. E. van Liere (Van Doorne, Advocaten, Notarissen, Fiscalisten);
- Prof. mr. T.N.B.M. Spronken (advocaat-generaal bij de Hoge Raad en hoogleraar straf- en strafprocesrecht Maastricht);
- Mr. J.I.M.G. Jahae (JahaeRaymakers Advocaten);
- Mr. E.K.L. van den Bosch (beleidsadviseur NOvA);
- Drs. N. Hupkes MSc (manager beleid & regelgeving NOvA).

Deze handleiding dient te worden gelezen in samenhang met de door de algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten vastgestelde 'Handleiding voor advocaten bij doorzoeking' (hierna: 'Handleiding voor advocaten').

Den Haag, 5 februari 2018

B.J.R. van Tongeren
algemeen deken

Inhoudsopgave

1. Positie deken	p. 3
2. Voorbereiding	p. 5
3. Uitvoering	p. 7
4. Inbeslagneming en toetsing	p. 9

1. Positie deken

1. In het geval van een doorzoeking van het kantoor, de woning, andere ruimtes (bijvoorbeeld externe archiefruimte) of een voertuig van een advocaat wordt u als deken uitgenodigd aanwezig te zijn op grond van de Aanwijzing toepassing opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen tegen advocaten (Strc. 4981, 2011; hierna: 'de Aanwijzing') van het OM. U kunt zich in voorkomende gevallen laten vervangen door een lid van de raad van de orde, bijvoorbeeld de portefeuillehouder strafrecht.
2. De uitvoering van de doorzoeking en de inbeslagneming vindt plaats onder leiding van een rechter-commissaris (RC) (artikel 97 lid 1 Sv). Alleen in uitzonderlijke gevallen waarbij sprake is van dringende noodzakelijkheid en de komst van de RC niet kan worden afgewacht, is de officier van justitie (OvJ) zelf bevoegd de doorzoeking te laten aanvangen, mits de RC hem voordien machtigt (spoeddoorzoeking ex artikel 97 lid 1 jo. lid 2 Sv). In het zeer uitzonderlijke geval dat ook het optreden van de OvJ niet kan worden afgewacht kan de bevoegdheid tot doorzoeking toekomen aan de hulpofficier (artikel 97 lid 1 jo. lid 2 jo. lid 3 Sv).
3. U bent bij de doorzoeking aanwezig omdat de functionele geheimhouding en het verschoningsrecht in het geding zijn. Uitgangspunt daarbij is dat in beginsel het belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt moet wijken voor het maatschappelijk belang dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het toevertrouwde om bijstand en advies tot de verschoningsgerechtigde moet kunnen wenden. Omdat het verschoningsrecht algemene gelding kent (aanwijzing OM, p. 1) wordt aan u een belangrijke rol toegekend in het besluitvormingsproces dat aan een mogelijke inbreuk op het verschoningsrecht vooraf gaat. U hebt daarbij oog voor de belangen van de advocaat in kwestie, diens kantoor, de cliënten van kantoor en stelt de RC van uw bevindingen op de hoogte zodat die daar rekening mee kan houden bij het nemen van een beslissing.
4. U vergewist zich ervan dat de betrokken advocaat, dan wel bij diens ontstentenis diens vervanger, de inhoud van de handleiding voor advocaten bij een doorzoeking op basis van het Wetboek van Strafvordering tot zich genomen heeft en zich bewust is van zijn rechten en plichten. Zo nodig wijst u hem daar nadrukkelijk op. U heeft een kopie van die handleiding bij zich en stelt die zo nodig ter beschikking.
5. Vanwege het grote belang dat aan het verschoningsrecht wordt toegekend wordt in artikel 98 lid 1 Sv bepaald dat bij advocaten geen brieven of andere geschriften tot welke hun plicht tot geheimhouding zich uitstrekt in beslag mogen worden genomen tenzij zij daar toestemming voor geven. De advocaat kan die toestemming op basis van gedragsregel 3 slechts geven indien hij de daartoe strekkende toestemming van zijn cliënt heeft. *Uitsluitend* brieven of geschriften die voorwerp van het strafbare feit uitmaken of tot het begaan daarvan hebben gediend als bedoeld in artikel 98 lid 2 Sv (de zogenaamde 'corpora et instrumenta delicti') mogen in beslag genomen worden. Als daar sprake van is speelt de vraag of de advocaat toestemming geeft geen rol. Onder zeer uitzonderlijke omstandigheden kan het belang van de waarheidsvinding een doorbreking van het verschoningsrecht rechtvaardigen, bijvoorbeeld bij dringend levensgevaar.

In geval van een spoeddoorzoeking ex artikel 126c Sv in het kader van een strafrechtelijk financieel onderzoek (SFO) mag ook gezocht worden naar brieven of geschriften die kunnen dienen om wederrechtelijk verkregen voordeel aan te tonen dat is verkregen door degene tegen wie het onderzoek is gericht (artikel 126d Sv). Bij dit alles speelt de vraag of de advocaat zelf verdachte is in principe geen rol. Mocht een inbreuk op het verschoningsrecht gerechtvaardigd zijn, dan mag die in

geen geval verder gaan strikt nodig is voor het aan het licht brengen van de waarheid van het desbetreffende feit.

6. In beginsel komt de vraag of brieven of geschriften onder zijn verschoningsrecht vallen en/of ze voorwerp van het strafbare feit uitmaken of tot het begaan daarvan gediend hebben toe aan de advocaat. Dit standpunt dient in beginsel door de organen van politie en justitie te worden geëerbiedigd, tenzij er redelijkerwijze geen twijfel over kan bestaan dat dit standpunt onjuist is.
7. In het geval u als deken aanwezig bent bij een doorzoeking dient u zich bewust te zijn van het feit dat u tevens de toezichthouder bent op advocaten in het eigen arrondissement (artikel 45a Advw jo. artikel 5:11 Awb). U beschikt daarbij over een functionele geheimhoudingsplicht.¹

Samengevat: brieven of geschriften waarvan de advocaat aangeeft dat die onder zijn verschoningsrecht vallen mogen niet in beslag genomen worden, tenzij:

1. De advocaat daarvoor toestemming geeft;
2. Ze voorwerp van het strafbaar feit uitmaken;
3. Ze tot het begaan daarvan gediend hebben;
4. Het belang van de waarheidsvinding een doorbreking rechtvaardigt;
5. In geval van een doorzoeking in het kader van een SFO brieven of geschriften in beslag genomen worden om wederrechtelijk voordeel aan te kunnen tonen.

¹ Tegenover de deken als toezichthouder kan een advocaat zich dus niet beroepen op zijn geheimhoudingsplicht. In het geval de deken kennis neemt van vertrouwelijke informatie, geldt voor hem en eventuele medewerkers een geheimhoudingsplicht gelijk aan die van de advocaat (artikel 45a, derde lid Advw).

2. Voorbereiding

8. Aangezien de Aanwijzing ervan uitgaat dat de plaatselijk deken bij de doorzoeking aanwezig is, zult u zoveel mogelijk van tevoren worden ingelicht over het feit dat er een doorzoeking zal plaatsvinden bij een advocaat in uw arrondissement. Maak met de hoofdofficier en het kabinet RC in uw arrondissement vooraf afspraken over de te volgen werkwijze in geval er een doorzoeking gepland wordt waar uw aanwezigheid vereist is. Dring er daarbij op aan dat u in voorkomende gevallen zo vroeg mogelijk benaderd en zo volledig mogelijk geïnformeerd wordt.
9. Wanneer u voor een doorzoeking wordt benaderd dient u ervoor te zorgen dat u of een lid van de raad van de orde daadwerkelijk beschikbaar bent. Wordt gelijktijdig het kantoor en de woning van een advocaat betreden dan draagt u zorg voor een waarnemer (bij voorkeur een lid van de raad van de orde) ter plekke.
10. Teneinde uw taak zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren dient u *vooraf* zoveel mogelijk informatie in te winnen bij de RC en de behandelend OvJ.

Het verdient aanbeveling om in ieder geval de volgende vragen te stellen:

1. **Wie zijn de verdachten en wat is de verdenking;**
2. **Is de advocaat in kwestie verdachte;**
3. **Wat wordt precies gezocht;**
4. **Kan hetgeen men zoekt ook op minder ingrijpende wijze verkregen worden, bijvoorbeeld door middel van een vordering uitlevering bescheiden.**

11. Probeer vooraf zo'n volledig mogelijk beeld van het onderzoek te krijgen. Wat zoekt men, wat denkt men bij deze advocaat te kunnen vinden? Om welk(e) dossier(s) gaat het? Hoe duidelijker dat in beeld is, hoe gerichter gezocht kan worden en hoe min mogelijk 'overlast' de doorzoeking voor alle betrokkenen met zich mee brengt. Overleg of hetgeen men zoekt ook wellicht langs een minder ingrijpende weg kan worden gevonden, bijvoorbeeld door middel van een vordering uitlevering bescheiden indien dit gelet op de bepaling van art. 96a lid 3 sub b Sv mogelijk is.
12. Het is zaak om met de RC voorafgaand aan de doorzoeking zo nauwkeurig mogelijk af te spreken hoe het draaiboek van die dag er uit ziet. U bevordert daarbij zoveel mogelijk dat de dagelijkse gang van zaken op het kantoor of in het huis van de betreffende advocaat zo min mogelijk verstoord wordt. Voorkom bijvoorbeeld zo veel mogelijk dat een grote groep opsporingsambtenaren het kantoor met veel omhaal binnen valt en bevordert dat de RC en griffier samen met u het pand betreden en rustig uitleggen wat de reden van uw komst is terwijl de OvJ en de opsporingsambtenaren buiten wachten. Probeer te voorkomen dat buitenstaanders merken dat er een doorzoeking plaatsvindt.
13. Vraag de RC of u de betreffende advocaat of diens vervanger kunt spreken voordat de OvJ en mogelijk verbalisanten het pand betreden en de doorzoeking een aanvang neemt. Vraag vooraf of bekend is of de betreffende advocaat aangehouden gaat worden en hoe er in dat geval voor kan worden zorggedragen dat u zich nog met hem verstaat voordat hij afgevoerd wordt. In het uitzonderlijke geval dat de advocaat niet ter plekke aanwezig kan zijn dient bekeken te worden

welke mogelijkheden er voor u zijn om toch met hem te spreken voorafgaand aan de doorzoeking.

14. Tracht het ertoe te leiden dat andere aanwezigen gewoon door kunnen gaan met hun werkzaamheden en niet, althans zo min mogelijk gestoord worden door de doorzoeking.
15. Indien men ook in computers, harde schijven en/of andere gegevensdragers wenst te zoeken is het van belang vooraf duidelijkheid over zoektermen te krijgen. Bevorder dat de zoektermen zo specifiek mogelijk zijn zodat gericht gezocht kan worden. Voorkomen moet worden dat een grote hoeveelheid, voor het onderzoek grotendeels irrelevante data verzameld wordt.
16. Wees er op voorbereid dat de advocaat verrast zal zijn door de doorzoeking en mogelijk moeite zal hebben direct zijn positie te bepalen. U dient de advocaat er op te wijzen dat u niet ter plekke aanwezig bent als zijn raadsman maar dat het mogelijk raadzaam is om een eigen raadsman in te schakelen. Bereid u daarop voor en zorg dat in geval de advocaat u om advies vraagt u hem van namen kunt voorzien van advocaten die hem mogelijk zouden kunnen bijstaan. Pols eventueel voorafgaand aan de doorzoeking in geanonimiseerde vorm of een aantal van hen in de gelegenheid is om op een bepaalde dag beschikbaar te zijn.
17. Wijs de advocaat er tevens op dat u de toezichthouder bent en dat u, indien de doorzoeking daar aanleiding toe geeft, een toezichtonderzoek kunt starten wegens mogelijke schending van de voor advocaten geldende regels (artikel 45a Advocatenwet).

Samengevat:

- **Wanneer u voor een doorzoeking wordt benaderd dient u ervoor te zorgen dat u of een lid van de raad van de orde daadwerkelijk beschikbaar bent. Wordt gelijktijdig ook de woning van een advocaat betreden dan draagt u zorg voor een waarnemer (bij voorkeur een lid van de raad van de orde) ter plekke;**
- **Maak vooraf zo nauwkeurig mogelijk afspraken over het verloop van de dag en win zoveel mogelijk informatie in. Bevorder dat de doorzoeking op de minst ingrijpende manier zal worden uitgevoerd;**
- **Zorg voor een uitdraai van de handleiding voor advocaten die kan worden uitgereikt bij aanvang van de doorzoeking.**

3. Uitvoering

18. Laat de advocaat zonder overleg met u geen toestemming voor de doorzoeking geven. Zorg dat u de advocaat vertrouwelijk buiten aanwezigheid van de RC, OvJ of opsporingsambtenaren spreekt voordat de doorzoeking een aanvang neemt en wijs hem op zijn rechten en plichten. Vraag of de advocaat begrijpt wat men zoekt, of hij daarover beschikt en indien dat het geval is of hij zich op zijn verschoningsrecht beroept. Wijs hem op de consequenties van zijn standpunt, geef hem in overweging juridisch advies in te winnen en wijs hem er op dat u een eigen standpunt zult innemen en niet aanwezig bent als zijn raadsman. Wijs hem er uitdrukkelijk op dat hij ook rekening dient te houden met de belangen van de andere advocaten op kantoor en de dossiers en cliënten die voor het onderzoek niet van belang zijn.
19. Indien de betreffende advocaat niet op kantoor aanwezig is dient gepoogd te worden contact met hem te krijgen. Zorg dat u de advocaat te spreken krijgt voordat begonnen wordt met de doorzoeking. Uitgangspunt is immers dat de advocaat zelf bepaalt of zaken onder zijn verschoningsrecht vallen of niet. Als er geen contact met de advocaat verkregen kan worden en zijn standpunt ter zake dus niet bekend is, bevordert u dat ter plekke niets in beslag genomen wordt. Probeer ervoor zorg te dragen dat hetgeen mogelijk voor inbeslagname in aanmerking komt verzegeld naar het kabinet van de RC afgevoerd wordt waar op een later moment, na kennisname van het standpunt van de advocaat en nadat u zich over de kwestie hebt uitgelaten, de RC beslist.
20. Indien de advocaat aanwezig is dient hij zelf als eerste de gelegenheid te krijgen om, eventueel in overleg met u, per voorwerp c.q. dossier of stuk dan wel gegevensdrager te bepalen of de mogelijk in beslag te nemen voorwerpen c.q. dossiers, stukken of gegevens(-draggers) behoren tot datgene waartoe zijn geheimhoudingsplicht en het daaraan gekoppelde functionele verschoningsrecht zich uitstrekt.
21. Laat de advocaat in geen enkel geval zonder toestemming van zijn (voormalige) cliënt voorwerpen c.q. dossiers, stukken of gegevens(-draggers) vrijwillig afgeven. Maar ook ingeval de cliënt daartoe wel toestemming geeft, dient de advocaat zelfstandig af te wegen of eventuele afgifte in het belang van zijn cliënt is. Ingeval dat laatste niet het geval is dient de advocaat geadviseerd te worden geen toestemming te geven voor inbeslagneming.
22. Zorg ervoor dat in geen geval de OvJ en opsporingsambtenaren ter plekke kennis nemen van stukken, zorg dat zij zich niet vrijelijk door het pand bewegen en raadpleeg de RC als dat toch het geval is. Bevorder dat eventueel aanwezige opsporingsambtenaren met de OvJ in een afzonderlijke kamer plaats nemen in afwachting van afspraken hieromtrent.
23. Laat de advocaat bezwaar maken tegen de eventuele inbeslagneming van voorwerpen c.q. dossiers, stukken of gegevens(-draggers) met, daar waar aan de orde, een beroep op zijn geheimhoudingsplicht en het daaraan gekoppelde verschoningsrecht.
24. Als het volstrekt helder is en niet voor serieuze betwisting vatbaar dat de advocaat zich op onjuiste gronden op zijn verschoningsrecht beroept, bestaat er geen bezwaar indien de RC ter plekke beslist. In alle andere gevallen bevordert u dat alle daarvoor in aanmerking komende zaken verzegeld naar het kabinet van de RC afgevoerd worden alwaar laatstgenoemde op een

later moment, nadat alle betrokkenen in alle rust tot een afgewogen oordeel zijn kunnen komen en hun mening hebben kunnen geven, tot een oordeel komt. Ook indien de hoeveelheid voorwerpen c.q. dossiers, stukken of gegevens(-dragers) te omvangrijk is om ter plekke te beoordelen, dient de beslissing op een later moment in alle rust op het kabinet genomen te worden.

25. Bevat een dossier gegevens afkomstig van een andere functioneel geheimhouder dan de advocaat, zoals een notaris of arts, dan zal ook ten aanzien van die gegevens het verbod hiervan kennis te nemen door autoriteiten in acht moeten worden genomen, in overeenstemming met het regiem dat voor de doorzoeking en inbeslagneming bij deze geheimhouders geldt. Beoordeel of het noodzakelijk is naast de RC ook de betreffende geheimhouder en/of de vertegenwoordiger van de betreffende beroepsgroep hiervan in kennis te stellen.
26. Ingeval de advocaat wordt verdacht van een zeer ernstig strafbaar feit en de RC ‘zeer uitzonderlijke omstandigheden’ aanneemt zoals bedoeld in 3.6 onder ii van de handleiding voor advocaten dan kan de RC tezamen met de deken zonder tussenkomst van de advocaat kennisnemen van vertrouwelijke informatie die betrekking heeft op het ernstige strafbare feit waarvan de advocaat wordt verdacht.

De aanpak van de doorzoeking zal in dit geval niet primair bepaald worden door het standpunt dat de advocaat inneemt. De deken zal dan in de eerste plaats ervoor moeten zorgen dat hij bij de afwegingen door de RC betrokken wordt en er dus vooral op moet toezien dat het kennisnemen van vertrouwelijke informatie tot het absoluut noodzakelijke wordt beperkt. Er dient bijvoorbeeld geen vertrouwelijke informatie ingezien te worden van andere cliënten van het kantoor of in zaken die niets met het ernstige strafbare feit waarvan de advocaat wordt verdacht te maken hebben.

Samengevat:

- **Stel alles in het werk om de advocaat in kwestie te spreken te krijgen en vergewis u ervan dat hij zich bewust is van zijn rechten en plichten;**
- **Laat de advocaat zonder overleg met u geen toestemming voor de doorzoeking geven;**
- **Bevorder dat de advocaat bezwaar maakt tegen inbeslagneming van voorwerpen c.q. dossiers, stukken of gegevens(-dragers) die onder zijn geheimhoudingsplicht en het daaraan gekoppelde verschoningsrecht vallen;**
- **Indien de betreffende advocaat niet op kantoor aanwezig is dient u hem in ieder geval te spreken te krijgen voordat begonnen wordt met de doorzoeking. Lukt dat niet, voorkom dan inbeslagname c.q. bevorder verzegelde overbrenging naar het kabinet RC.**
- **Ingeval de advocaat zelf verdacht wordt van een zeer ernstig strafbaar feit en de RC zeer uitzonderlijke omstandigheden aanneemt dan geldt dat de RC tezamen met de deken zonder tussenkomst van de advocaat kan en mag kennisnemen van vertrouwelijke informatie die betrekking heeft op het ernstige strafbare feit waarvan de advocaat wordt verdacht;**
- **Zie er in dit geval op toe dat het kennisnemen van vertrouwelijke informatie tot het absoluut noodzakelijke wordt beperkt.**

4. Inbeslagneming en toetsing

27. Volgens artikel 98 Sv en de Aanwijzing mogen brieven of geschriften die het voorwerp uitmaken van het strafbare feit of tot het begaan daarvan hebbend in beslag worden genomen, maar, zoals hiervoor benadrukt, is het primair aan de advocaat om te beoordelen of het document voorwerp van het strafbare feit uitmaakt of tot het begaan daarvan hebbend heeft. Wanneer de advocaat zich, al dan niet in overleg met u, op het standpunt stelt dat zulks niet het geval is en dat kennisneming zou leiden tot schending van het beroepsgeheim, dient dit standpunt door de RC dus te worden geëerbiedigd, tenzij redelijkerwijze geen twijfel erover kan bestaan dat dit standpunt onjuist is.

Onder brieven en geschriften dienen ook te worden verstaan (al dan niet extern opgeslagen, bijvoorbeeld in de *cloud*) digitale bestanden en gegevens. Bij (grootschalig) digitaal onderzoek is het van belang in overleg met de RC de juiste en zo concreet mogelijke zoektermen vast te stellen, zodat zo gericht mogelijk kan worden gezocht. Voorkomen moet worden dat een grote hoeveelheid, voor het onderzoek grotendeels irrelevante data verzameld wordt.

28. Ontstaat hierover een verschil van inzicht tussen de advocaat en/of u enerzijds en de RC anderzijds, dan dient u de RC te verzoeken de in beslag genomen voorwerpen tot behoud van rechten te verzegelen tot het moment dat (onherroepelijk) op een klaagschrift ex artikel 552a Sv is beslist.

29. Tegen de beschikking van de RC kan de advocaat binnen veertien dagen na de betekening daarvan een klaagschrift indienen (artikel 98 lid 4 Sv). Verzoek de advocaat tijdig al het nodige in het belang van zijn cliënt(en) te doen. Laat één en ander vastleggen in het proces-verbaal.

30. U kunt in een later stadium bij de behandeling van het eventueel klaagschrift worden gevraagd zich (wederom) uit te laten over het al dan niet geprivilegieerde karakter van het in beslag genomen materiaal c.q. de door de RC beoogde kennisneming en het mogelijke gebruik van gegevens.

Samengevat:

- **Wanneer de advocaat zich (na overleg met u) op het standpunt stelt dat stukken onder zijn verschoningsrecht vallen, dient dit standpunt door de RC te worden geëerbiedigd, tenzij redelijkerwijze geen twijfel erover kan bestaan dat dit standpunt onjuist is;**
- **Voorkom bij (grootschalig) digitaal onderzoek zoveel mogelijk dat niet-relevante data wordt verzameld;**
- **Bij verschil van inzicht met de RC dient verzegeling plaats te vinden en dient een klaagschrift te worden ingediend. Maak hierover ter plekke zo helder mogelijke afspraken.**